

Вечерње новости, додатак Култура , 2. 9. 2009.

ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА ОД СМРТИ СЕРГЕЈА ДЈАГИЉЕВА(1872-1929)

Игра руске душе

Након још једног тријумфалног наступа Руског балета у Лондону, јула 1929. годин, Сергеј Дјагиљев, импресарио и душа ове чувене балетске трупе, одлази на одмор у Венецију. После неколико недеља, 19. августа, ту и умире. Био је то крај Руских сезона и трупе Руски балет , али је дело Дјагиљева, пре свега кроз допринос балетској уметности, и данас присутно.

Када се помене име Сергеја Дјагиљева прва асоцијација су Руске сезоне у Паризу које су приближиле Западној Европи руску културу и уметност. Но, својом делатношћу овај велики импресарио највећи допринос дао је популаризацији и развоју руског балета, афирмацији руских балетских уметника у свету, али и настајању новог балетског сценског израза.

Иако је 1890. почео да студира права у Петрограду, Сергеј Павлович Дјагиљев се кретао као студент у високим уметничким круговима у које је ушао захваљујући везама и утицају своје маћехе. Радозналост, немирног духа, он се 1898. године и ангажује у свету уметности и заједно са рођаком Димитријем Философовим и Александром Бенуа оснива часопис *Свет уметности* око кога почињу да се окупљају угледни руски интелектуалци и уметници. Радећи у Царском позоришту опробао се и доказао и као добар оперски редитељ.

Но, Петроград му ускоро постаје духовно тесан и он 1906. у Паризу организује изложбу руских уметника, а затим серијом концерата представља и савремене руске композиторе. Први 1908. у Европу, у париску Опери доводи великог руског баса Фјодора Шаљапина са опером *Борис Годунов*. Следеће године Дјагиљев доводи у Париз и руски балет. Окупио је групу изузетних, мада у том тренутку углавном неафирмисаних балетских уметника Царског позоришта. Данас су, међутим, то најпознатија имена руског балета Ана Павлова, Тамара Карасавина, Ида Рубинштајн, Вацлав Нижински и његова сестра Бронислава, Михаил Фокин и др. У париском позоришту Шатле , маја 1909. године, изведени су балети *Силфиде*, *Павиљон Армиде* и *Половецке игре* из опере *Кнез Игор*. Успех је био тријумфалан и од тада Сергеј Дјагиљев се потпуно посветио пре свега балетској уметности уносећи у њу до краја живота сву своју креативну енергију и умеће. Оснива данас чувене трупе Руски балет . Они који су освојили Париз, наредних десет година са овом трупом, својим плесом, освојиће целу Европу и свет. Дјагиљев је пре свега схватио да је балет уметност која се може најлакше прихватити и разумети у свим деловима света, за њу не постоје никакве баријере језичке, културолошке, идеолошке, она вас осваја или не, без обзира на ком језику говорили и којој култури припадали. Иако сам није био балетски уметник, био је велики иноватор када је у питању балетски сценски израз. Он окупља око трупе највеће песнике, сликаре и музичаре са почетка 20. века и ствара један нов балетски сценски израз заснован на складу и синкретизму најквалитетније музике, кореографије, либрета, костима, сценографије. На тај начин остварује свеукупну или тоталну уметност , по Вагнеровом теоријском концепту.

Идуће сезоне трупа је поново у Паризу и приказује балете *Шехерезаду*, *Плаву птицу*, *Сан о ружии* други чин *Лабудовог језера*. Од 1911. године трупа Руски балет је нашла неку врсту уточишта у Монте Карлу, али га је често напуштала наступајући по целом свету. Била је то нека врста путујуће руске уметничке енклаве на Западу.

На декорима и костимима су радили и светски познати уметници: Леон Бакст, Жорж Баланшин, Александар Бенуа, Наталија Гончарова, Михаил Ларионов, Серж Лифар, Пикасо.

Кроз рад трупе афирмишу се и руски композитори пре свега Стравински и Прокофјев. Стравински је по наруџбини Дјагиљева написао три балета *Посвећење пролећа*, *Жар-птица* и *Петрушка* а трупа Руски балет премијерно их је извела у Паризу.

По сугестијама и наруџбинама Дјагиљева компонују између осталих и Клод Дебиси, Морис Равел, Рихард Штраус, Ерик Сати.

Руска трупа је истицањем и величањем мушког тела и мушке игре направила велики искорак у односу на традиционални плес. Тиме је омогућила афирмацију великих мушких балетских имена.

Кореографије које су за Руски балет поставили Нижински, отац експресионистичке игре, и Михаил Фокин и данас се изводе у оригиналу или као основа нових кореографских поставки. У Руском балету 1914. на премијери *Легенде о Јосифу* (Р.Штраус) дебитује, тада тек придошао млад играча из московске школе, а данас велики Леонида Мјасин.

Током Првог светског рата трупа није престајала са радом, одлазе на велику турнеју по Јужној Америци и САД.

Последња сезона Руског балета одржана је у Ковен гардену у Лондону, јула 1929. После ње Дјагиљев се упуту на одмор у Венецију, али исцрпљен од борбе са дијабетесом умире 19. августа 1929. Сахрањен је на острву Сан-Микеле, усред лагуне. Његово име данас носи један трг иза париске Опере.

Након смрти Дјагиљева, трупа се распала, али се његов утицај и његово дело наставило управо кроз рад уметника које је он створио и афирмисао. Неки од њих створили су сопствене балетске трупе и наставили да путујући светом пронсе славу и лепоту балетске уметности. Једна од најпознатијих и најуспешнијих била је трупа Ане Павлове у којој су наступале и наше балетске уметнице Наташа Бошковић и Нина Кирсанова.

Василиј де Базил и Рене Блум су направили своју трупу под називом Руски балет Монте Карла. Као кореографи на челу ове трупе стајали су Џорџ Баланшин и Леонид Мјасин, а прва балерина била је Тамара Томанова. Међутим, због честих свађа и уметничких несугласица Блума и Де Базила, долази до њиховог разлаза и Блум одлази у трупу под називом Оригинални руски балет.

Током Другог светског рата Оригинални руски балет наступао је по Европи док је балетска трупа Руски балет Колонела де Базила наступала по САД где су као предавачи остали многи уметници из ове трупе. У оквиру ње усавршавали су се и наши уметници А. Жуковски, Б. Руњанин, М. Јовановић, док је Милош Ристић, са трупом Колонела Де Базила обишао цео свет и сакупио прегршт бисева на светским сценама пре него што је постао првак Балета Народног позоришта у Београду. Но, за развој Балета Народног позоришта у Београду најзначајније је било искуство стечено наступима у трупи Руски балет Дјагиљева које је у Београд донела Јелене Пољакове и пренела га на велики број генерација наших балетских уметника.

Дело Дјагиљева имало је огромног утицаја у целом свету. Тесним повезивањем кореографије, музике и декора овај аниматор је први остварио готово савршену целину сценског играчког дела.

Из данашње перспективе посматрано, може се рећи да је Дјагиљев био први и најуспешнији менаџер културе. Његове Руске сезоне биле су јединствени културни подухват, какав пре њега нико није реализовао. Он је осмислио начин на који ће једну уметност, руску уметност за Запад често не само просторно него и духовно далеку, да приближити Европи и да је њоме освоји. Али у томе није успео само својим менаџерским способностима већ и истанчаним осећањем да препозна таленат уметника, иновативне вредности дела и осети прави тренутак и начин да их пласира.

Са трупом Руски балет сарађивали су многи светски уметници. Кулисе и костиме су осликавали и креирали и Матис, Дали, Ж. Брак, Ђ. Балеа, А. Лоран, Ђ. де Кирика, Коко Шанел... До прве сарадње са једним страним уметником дошло је 1917. године када је Дјагилев одлучио да у балету *Парада* дебитује **Пабло Пикасо**. Костимим костимима Пикасо је дао сатирично виђење популарне културе. Он постаје и најактивнији страни сарадник труппе урадивши костиме и сценографију и за балете *Тророги шешир* (1919), *Пулчинела* (1920), *Фламенко* (1921), као и главну завесу за *Плави воз* (1924). Пикасо је током тих година сарадње насликао и бројне портрете Стравинског, Коктоа, карикатуре Дјагилева и Бакста, цртеже руских балерина међу којима је била и Олга Коклова, којом се убрзо оженио у Паризу.